

ОРИЄНТИРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЩУ ПЕДАГОГІЧНУ ОСВІТУ: СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

І. М. Коренева

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., Україна. 41400. E-mail: i.koreneva74@gmail.com

Розкрито особливості концепту «сталий розвиток» за допомогою авторської динамічної моделі, схарактеризовано та інтерпретовано важливі з точки зору розробки методичної системи професійної підготовки майбутніх вчителів принципи сталого розвитку, що складають основу всієї сучасної педагогічної діяльності: принципи системного підходу, солідарності, соціальної справедливості, сталого управління, екологізації, використання місцевих ресурсів, участі громадськості, соціальної відповідальності, обережності і запобігання, принцип «забруднювач платить». Запропонована динамічна модель концепту «сталий розвиток» та педагогічна інтерпретація його принципів допоможуть візуалізувати сутність ідей сталого розвитку та сприятимуть кращому його розумінню майбутніми вчителями.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку, динамічна модель концепту «сталий розвиток», принципи сталого розвитку, підготовка педагогічних працівників.

ОРИЕНТИРЫ ВНЕДРЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В ВЫСШЕЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: СУЩНОСТЬ И ПРИНЦИПЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

І. Н. Коренева

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко
ул. Киево-Московская, 24, г. Глухов, Сумская обл., 41400. Украина. E-mail: i.koreneva74@gmail.com

С помощью авторской динамической модели раскрыты особенности концепта «устойчивое развитие», охарактеризованы и интерпретированы важные с точки зрения разработки методической системы профессиональной подготовки будущих учителей принципы устойчивого развития, которые составляют основу всей современной педагогической деятельности: принципы системного подхода, солидарности, социальной справедливости, устойчивого управления, экологизации, использования местных ресурсов, участия общественности, социальной ответственности, осторожности и предотвращения, принцип «загрязнитель платит». Предложенная динамическая модель концепта «устойчивое развитие» и педагогическая интерпретация его принципов помогут визуализировать сущность идеи устойчивого развития и способствовать лучшему её пониманию будущими учителями.

Ключевые слова: образование для устойчивого развития, динамическая модель концепта «устойчивое развитие», принципы устойчивого развития, подготовка педагогических работников.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Парадигма сталого розвитку виникла і поширилась в другій половині ХХ століття як наслідок пошуків нових шляхів суспільного розвитку в умовах глобальної екологічної кризи. Її особливістю і відмінністю від інших ідей суспільного розвитку стала вимога збалансування економічних, екологічних та суспільних сторін розвитку та конкретна орієнтованість на потреби теперішніх та майбутніх поколінь. У цій ідеї знайшло місце урівноваження таких протилежних за значенням понять як «розвиток» та «збереження».

Загальновідомо, що орієнтація на сталий розвиток потребує комплексної перебудови суспільного життя, включає в себе вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації, економічні, управлінські та суспільно-психологічні аспекти. Концепція сталого розвитку не обмежується тільки вузькою екологічною та економічною проблематикою. Питання суспільного розвитку необхідно розглядати в комплексі, з урахуванням соціальних, політичних, демографічних проблем. Звужене трактування ідей сталого розвитку є однобоким і невірним. В Україні термін «сталий розвиток» часто вживають для означення лише неухильного зростання економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл та окремих галузей економіки. Інколи до цього додають здійс-

нення безсистемних заходів щодо збереження довкілля та поліпшення санітарних умов проживання й праці людей, що є помилковим. Перехід до сталого розвитку зумовлений у нашій країні необхідністю розв'язання гострих економічних та соціальних питань, що на сьогодні мають стати цільовими орієнтирами діяльності. Україна попри тривалий період існування концепції сталого розвитку та підтримку всіх міжнародних ініціатив з цієї проблематики знаходиться на початковому етапі переходу до сталого розвитку, на етапі розробки та планування комплексних заходів оздоровлення навколишнього середовища та екологічної конверсії виробництва. Головні структурні перебудови економіки, технологічне оновлення, екологізація процесу соціально-економічного розвитку ще попереду. Процес просування України до сталого розвитку гальмується відсутністю інтегруючої національної ідеї та системи загальноновизнаних суспільством цінностей; наявними соціальними диспропорціями, що розшаровують суспільство; відсутністю орієнтованої на цілі сталого розвитку єдиної національної політики у сфері освіти, культури та науки; споживацьким ставленням до природних ресурсів та збройними конфліктами. Головною особливістю сучасної ідеї сталого розвитку є визнання провідної ролі освіти у трансформації суспільства до сталості. Освіта для

сталого розвитку (ОСР) стає сьогодні властивістю самої освіти. Тому для розуміння та впровадження ОСР у практику роботи загальноосвітньої школи особливого значення набуває усвідомлення майбутніми вчителями сутності концепту «сталий розвиток». Теоретичні основи сталого розвитку суспільства у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед українських дослідників значну роль відіграють праці таких науковців як З.В.Герасимчук, Н.В.Гребенюк, О.В.Грянник, Б.М.Данилишин, С.І.Дорогунцов, Л.Г.Мельник, В.С.Мищенко, В.П.Прадун, А.Г.Тихонов, В.М.Трегобчук, В.П.Феденко, М.К.Шапочка, М.А.Хвесик, В.Я.Шевчук та ін. В численних дослідженнях розкривається сутність сталого розвитку на основі аналізу статичних його моделей, подається характеристика принципів сталого розвитку. Проте сама ідея сталого розвитку є динамічною за своєю суттю, оскільки передбачає збалансування різних сторін суспільного розвитку: екологічної, економічної та соціальної. Саме тому актуальним сьогодні є пошук динамічних моделей концепту «сталий розвиток», що допоможуть візуалізувати його сутність та сприятимуть кращому його розумінню майбутніми вчителями. Крім того, важливим є інтерпретація головних принципів сталого розвитку відповідно до освітнього процесу педагогічних закладів вищої освіти.

Метою статті є розкриття особливостей концепту «сталий розвиток» за допомогою авторської динамічної моделі та висвітлення важливих з точки зору розробки методичної системи професійної підготовки майбутніх вчителів принципів сталого розвитку, що складають основу всієї педагогічної діяльності на засадах сталого розвитку.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Загалом після опублікування в 1987 р. доповіді Комісії по економічному розвитку ООН «Наше спільне майбутнє» вчені та аналітики запропонували понад 70 визначень поняття сталого розвитку [1]. Ми свідомо не будемо приділяти забагато уваги дискусії навколо правильності і доцільності трактування самого терміна «sustainable development», оскільки це виходить за межі цілей нашого дослідження. Грунтовний морфологічний аналіз поняття «сталий розвиток» здійснено в роботах В.Боголюбова [2, с.28-37], Ю.Скиби [3, с.95-104], Л.Мельника [4] та ін. дослідників. Проте, слід зазначити, що в своїй роботі ми дотримуємось думки В.Боголюбова щодо надання переваги терміну «сталий розвиток». Цей термін давно утвердився у національному законодавстві, у науковому середовищі і став офіційним українським відповідником словосполучення «sustainable development».

Варто зазначити, що хоча в англійській мові термін сталість (sustainability) та сталий (sustainable) з'явилися вперше в словниках в другій половині ХХ століття, проте еквівалентні слова за значенням використовувались в німецькій (nachhaltigkeit, nachhaltig), французькій (durabilite, durable), голландській (duurzaamheid, duurzaam) мовах протягом багатьох століть [5].

Аналіз підходів до розуміння феномена

«sustainable development» дає можливість виділити такі погляди щодо трактування поняття: економічний, філософський та екологічний залежно від розставлених авторами акцентів та цілей їхніх досліджень. Так, з економічного боку сталий розвиток визначається як система відносин суспільного виробництва [6], при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним ростом, нормалізацією якісного стану природного середовища, ростом матеріальних і духовних потреб населення. Філософське тлумачення «сталого розвитку» здійснюється через поняття людського буття, виходячи з сутності людини як феномена Всесвіту, складової Природи і подолання усіх відхилень від цієї сутності, які за законами Всесвіту неминуче ведуть до катастрофи [7]. Екологічне тлумачення цього поняття здійснюється через перенесення акценту з потреб людини на необхідність збереження природного потенціалу біосфери та підтримання продуктивності біологічних ресурсів [8]. Крім того, і в масовій свідомості сталий розвиток також пов'язують передусім з екологічною проблематикою.

Поняття «сталий розвиток» (sustainable development) можна розглядати як процес суспільного розвитку та як його мету. Вважаємо, що термін «сталий розвиток» слід розуміти як позначення Стратегії перехідного періоду, у результаті якого може виникнути режим коеволюції людини і природи [9]. Під сталим розвитком (sustainable development) розуміємо процес переходу суспільства до нового якісного стану, за якого забезпечується його сталість (sustainability). Тобто це довготривалий синергетичний розвиток таких систем як «Суспільство» та «Біосфера». Поняття «сталість» розуміємо як таку якість суспільного розвитку, що характеризується трьома критеріями: 1) швидкість використання відновлювальних ресурсів не перевищує швидкість їхньої регенерації біосферою, 2) швидкість створення відходів не перевищує асиміляційні можливості біосфери; 3) використання невідновлювальних ресурсів супроводжується відповідним збільшенням розвитку їхніх заміників. В загальному, сталість суспільства – це підтримання таких темпів використання ресурсів та створення забруднення, що відповідає здатності біосфери до самовідновлення.

У літературі було здійснено багато спроб графічно зобразити концепт «сталий розвиток» та відобразити його головні компоненти та зв'язки. Найчастіше сталий розвиток ілюструють такими діаграмами, що відображають баланс компонентів СР та їхню однакову роль у досягненні СР (рис.1).

Такі зображення дають уявлення про складники концепту, їхні співвідношення, роль у досягненні сталого розвитку, проте не вказують на рамки, в яких вони функціонують, не обмежують зростання обсягу. В останній час в літературі з'явилися схематичні зображення сталого розвитку які показують обмеженість суспільного розвитку (рис.2.) за рахунок включення таких компонентів як «суспільство».

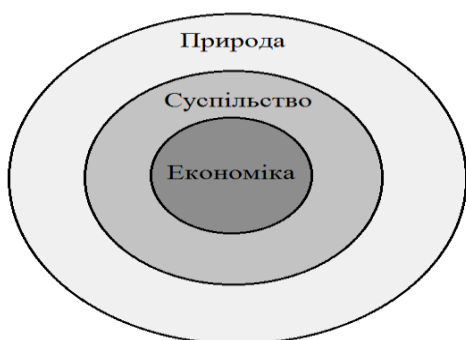

Рис. 1. Графічні зображення концепту «сталий розвиток»

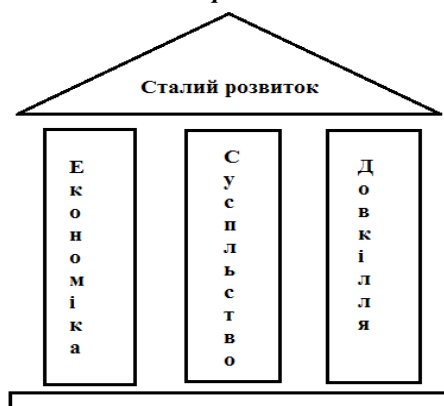

Рис. 2. Схема концепту «сталый розвиток» за Азізовим А.А. та Акінішиною Н.Г. [10, с. 17]

Вважаємо, що схеми такого плану також не повною мірою відображають місце сталого розвитку у співвідношенні трьох його компонентів та не розкривають динамічну рівновагу самого процесу розвитку суспільства. З огляду на те, що розвиток являє собою постійний рух, а компоненти сталого розвитку мають надавати йому рівноваги, доцільніше зображати, на нашу думку, концепт «сталый розвиток» у вигляді дзиги, що постійно обертається. Енергію їй надають джерела природнього походження, основним з яких є Сонце. Дзига складається з трьох циліндрів різного діаметру та різної висоти. Рівновага під час обертання дзиги забезпечується диском найбільшого діаметру і найменшої висоти, що символізує біосферу – основу, яка визначає межі загального розвитку суспільства. Діаметр цього циліндру символічно показує величину біологічного різноманіття на планеті. Отже, чим більший цей діаметр, тим стійкішою є дзига під час обертання. Другий циліндр, що має менший діаметр та пронизує перший, символізує суспільство, що може розвиватись тільки

в межах біосфери. Його діаметр умовно означає чисельність народонаселення планети та обсяг використання ресурсів планети. Третій, центральний циліндр уособлює економічну сторону розвитку. Він знаходиться у центрі, є механізмом досягнення якості життя. Саме він створює найбільший опір при обертанні дзиги внаслідок сили тертя, що символізує величину антропогенного тиску на біосферу (рис.3).

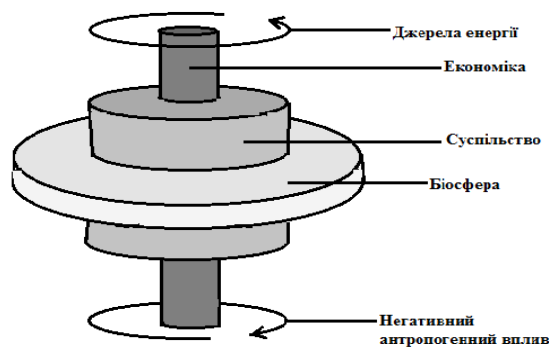

Рис.3. Динамічна модель концепту «сталый розвиток»

Таким чином, для постійного врівноваженого обертання дзиги навколо своєї осі необхідно забезпечити такі умови:

- 1) надати їй імпульсу для обертання за допомогою зовнішніх щодо неї джерел енергії (у випадку сталого розвитку – забезпечити існування окрім енергії Сонця ще потужних альтернативних джерел енергії);
- 2) забезпечити стабільність за допомогою врівноваження діаметрів трьох циліндрів, що складають дзигу. При цьому діаметр центрального циліндру має бути найбільшим (тобто в забезпеченні сталого розвитку основою для існування суспільства та створення «зеленої» економіки має бути біосфера, а розмір екологічного сліду людства не має перевищувати ємність біосфери);
- 3) не допустити зменшення кутової швидкості дзиги внаслідок дії сили тертя, що гальмує обертання та призводить до падіння дзиги. У нашому прикладі сила тертя може символізувати розмір негативного впливу суспільства на біосферу, що порушує її рівновагу (рис.3.).

Для ґрунтовного розуміння сутності ідеї сталого розвитку суспільства слід окреслити головні принципи, що лежать в основі її побудови, відображають її істотні риси та забезпечують існування. Загальновідомо, що будь-які принципи формулюються в процесі пошуку наукової істини, вони можуть застарівати, замінюватись, трансформуватись у відповідності до історичних обставин, набувати нового знання. Основні принципи сталого розвитку були сформульовані вперше на міжнародному рівні у 1992 році і викладені в Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку (1992 р.) [11]. Для загального керівництва з метою сталого розвитку було запропоновано 27 принципів серед яких: провідна роль людей у забезпеченні сталого розвитку, охорона навколишнього середовища в процесі розвитку, боротьба з бідністю, зниження нестійких

структур виробництва і споживання, міждержавна співпраця щодо захисту екосистем, участь громадськості у вирішенні питань суспільного розвитку, відшкодування екологічної шкоди, принцип обережності, провідної ролі жінок, принцип важливості ролі корінних народів в управлінні навколишнім середовищем, мир і попередження воєн, тощо.

Зазначені в Декларації Ріо принципи сталого розвитку імплементувались в національні законодавства та широко використовувались міжнародною спільнотою для визначення вихідних орієнтирів своєї діяльності. Так, у 2006 році Шарон Бедер детально аналізує шість основних екологічних і соціальних принципів, що були включені в міжнародні договори і національні закони, з метою оцінки спрямованості політичних та економічних інструментів розвитку багатьох країн [1.а.і.1]. Серед аналізованих принципів сталого розвитку такі як принцип стійкості, принцип «забруднювач платить», принцип обережності (запобігання), справедливості, дотримання прав людини, принцип участі (інклюзивності). Слід зазначити, що в основу політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища з покладено також принципи субсидіарності та інтеграції екологічних знань в усі сфери політики.

Для визначення відправних і незаперечних вимог, що ставляться до учасників суспільних відносин, у тому числі і учасників освітнього процесу, з метою поєднання індивідуальних і громадських інтересів в процесі підготовки педагогічних працівників виділимо і коротко схарактеризуємо головні принципи сталого розвитку. Вказані нижче екологічні та соціальні принципи уточнені і прийняті на найвищому міжнародному рівні з боку таких організацій як ООН та ЄС. Їхній аналіз та врахування є особливо важливим для розробки методичної системи професійної підготовки майбутніх вчителів до реалізації освіти для сталого розвитку та є правилами, що складають основу всієї педагогічної діяльності на засадах сталого розвитку. Інтерпретуємо ці принципи з огляду на особливості освітнього процесу вищої школи та професійної підготовки вчителів для освіти в інтересах сталого розвитку.

Принцип системного підходу полягає у тому, що всі об'єкти, у тому числі і процес професійної підготовки вчителів, необхідно розглядати не тільки як складну систему із взаємопов'язаних елементів, що також є системами, а і як частину більш ширшої системи. Відповідно всезагальним взаємозв'язкам системи будь-який вплив на систему тягне за собою ланцюгову реакцію наслідків. Таким чином, якісне вирішення питання професійної підготовки вчителів на засадах сталого розвитку може бути успішно виконане за умови врахування інформації про загальнодержавні та глобальні тенденції освіти в інтересах сталого розвитку.

Принцип солідарності полягає в соціальній єдності, заснованій на спільності інтересів та мети всіх учасників освітнього процесу, побудові процесу професійної підготовки на нових екоорієнтованих цінностях та засадах екологічної етики, згуртованості, взаємопідтримці та взаємодовірі у виконанні завдань. Інтереси професійної підготовки вчителів,

як і інтереси сталого розвитку, мають бути орієнтовані на особистість: задоволення всіх потреб має вирішуватись без завдання збитків для майбутніх поколінь.

Принцип соціальної справедливості позначає наявність чітко виділених прав та обов'язків всіх учасників освітнього процесу та гарантує рівність можливостей у здобутті освіти для сталого розвитку. Він є критерієм оцінки різних співвідношень між суб'єктами освітнього процесу: між виконуваними ними функціями та соціальним становищем, між правами та обов'язками, між вкладеною працею та оцінюванням її та ін.

Принцип сталого управління ресурсами полягає у запровадженні розумних самообмежень щодо використання природних ресурсів, їхньому економічному використанню та збереженні. Особливого і першорядного значення в процесі професійної підготовки вчителів для освіти в інтересах сталого розвитку слід приділяти збереженню біологічного різноманіття, як головного ресурсу і умові сталості екосистем.

Принцип інтеграції екологічних знань в усі сфери діяльності означає екологізацію всіх навчальних дисциплін професійної підготовки вчителів, а також врахування і узгодження в політиці навчального закладу економічних, соціальних і екологічних міркувань.

Принцип використання місцевих ресурсів полягає у збереженні та активному використанні в освітньому процесі культурної спадщини, краєзнавчого матеріалу, місцевих особливостей і різноманітності учасників освітнього процесу.

Принцип участі громадськості забезпечує для всіх учасників освітнього процесу доступ до навчальної, організаційної, управлінської інформації, що зачіпає їхнє життя і навколишнє середовище. Інформація про сталий розвиток, його наслідки, рішення та шляхи має бути розширеною, а участь громадськості у прийнятті всіх рішень життєдіяльності навчального закладу повинні бути посилені.

Принцип соціальної відповідальності виражає свідоме ставлення всіх осіб до вимог суспільної необхідності у забезпеченні сталого розвитку. Відповідно до цього принципу сутність, значення та наслідки діяльності (у тому числі з підготовки вчителів для освіти в інтересах сталого розвитку) мають усвідомлюватися всіма учасниками освітнього процесу з погляду на інтереси суспільства та забезпечення його сталого розвитку.

Принцип обережності і запобігання полягає у плануванні освітньої, організаційної, управлінської діяльності в навчальному закладі на основі наукового обґрунтування наслідків такої діяльності та бездіяльності. Рішення мають прийматись з урахуванням передбачення наслідків (особливо це стосується запобігання створення загрози здоров'ю людини або шкоди навколишньому середовищу). Діяльність із профілактики та запобігання негативним наслідкам має переважати дії із подолання цих наслідків.

Принцип «забруднювач платить» є головним економічним стимулом збереження середовища і передбачає відшкодування завданої шкоди та відно-

влення порушеного середовища.

З огляду на зазначене вище та аналіз досліджень проблематики виділимо суттєві та характерні особливості ідеї сталого розвитку суспільства, що становлять її сутність та відмінну особливість:

1. посилення уваги до навколишнього середовища (збереження біологічного різноманіття, підтримка природного потенціалу територій, зменшення антропогенного навантаження на природу);

2. гуманітаризація проблематики, тобто посилення уваги до загальнокультурних аспектів розвитку та визнання пріоритетності розв'язання головних соціальних проблем для досягнення благополуччя громадян (прагнення до покращення якості життя людей; інклюзивність – надання можливості кожному громадянину впливати на прийняття рішень стосовно суспільного розвитку, підвищення значення дій місцевих громад; формування нового типу свідомості суспільства та перебудова на цій основі його поведінки, посилення відповідальності кожного за свої дії та рішення);

3. перехід до «зеленої економіки» (скорочення та відмова від використання невідновлювальних джерел енергії, розвиток «зеленої енергетики», зменшення антропогенного тиску на екосистеми та використання природних ресурсів із урахуванням здатності біосфери до самовідновлення);

4. посилення значення процесів глобалізації. Біосфера є єдиною складною системою, де все пов'язано з усім. Тому перехід до сталого розвитку є можливим тільки в умовах ефективної міжнародної співпраці (створення глобальних альянсів держав, впровадження принципу субсидіарності у вирішенні екологічних, економічних та соціальних питань).

ВИСНОВКИ. Отже, парадигма сталого розвитку ґрунтується на суто науковому аналізі розвитку цивілізації у ХХ столітті. Саме наукова обґрунтованість її головних положень робить концепцію сталого розвитку безальтернативною стратегією розвитку суспільства. Сьогодні концепцію сталого розвитку можна розглядати як своєрідну релігію ХХІ століття, адже вона висуває вимоги і до моральних установок людства, є моральним кодексом сучасного покоління. Одним із ключових понять сталого розвитку є «справедливість», що важливо для досягнення стійкості. Справедливість включає в себе рівноправність між націями, справедливість між країнами, справедливість між людьми та іншими видами, а також рівність між теперішнім і майбутнім поколінням. Концепція сталого розвитку також вимагає особливих навичок, знань, цінностей та ставлення до середовища, економіки та благополуччя людей. Отже, характер сталого розвитку - це процес прийняття рішень, особливий спосіб мислення, філософія та етика майбутнього. Не слід вважати, що рух суспільства до сталого розвитку буде безконфліктним і не буде супроводжуватись боротьбою за ресурси та екологічні резерви. Адже в самій ідеї сталого розвитку закладено протиріччя між такими поняттями як економічне зростання та збереження навколишнього середовища. Протистояти такій ситуації може лише воля та розум тих, хто розуміє загальносвітові тенденції розвитку та визна-

чає стратегії розвитку територій. Саме тому питання інформування широкого кола громадськості та залучення її до прийняття важливих рішень суспільного розвитку на засадах сталості є дуже актуальними. Одним із шляхів вирішення зазначених вище проблем є широке впровадження освіти для сталого розвитку. Перспективи подальшого розвитку ОСР в Україні вбачаємо у її виході за межі суто екологічного бачення і просування в першу чергу там, де вже склались умови включення ідеї сталого розвитку в освітній процес, зокрема, в природничі дисципліни та у процес підготовки майбутніх екологів та вчителів біології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ватченко О. Б. Виникнення та аналіз поняття «сталий розвиток» *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки*. 2011. №1. С.64-68.
2. Боголюбов В. М. Сталый розвиток суспільства: соціально-екологічні аспекти формування професійної компетентності магістрів-екологів: Монографія. Херсон, 2013. 324 с.
3. Скиба Ю. А. Формування управлінських компетенцій майбутніх екологів на засадах збалансованого розвитку: теорія та практика: монографія. Київ. 2013. 440 с.
4. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы устойчивого развития: [монография]. Суми. 2003. 288 с.
5. Pisani J. Sustainable development – historical roots of the concept. *Environmental Sciences*. 2006. №3(2). P. 83-96.
6. Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С., Коваль В. Я., Новоторов О. С., Паламарчук М. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. Київ. 1999. 716 с.
7. Карпань І. С. Освіта для сталого розвитку: концептуальні засади та досвід упровадження : дис. ... канд.філос.наук : 09.00.10. М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Дніпропетровськ, 2012. 183 с.
8. Данилов-Данильян В. И., Лосев К. С. Экологический вызов и устойчивое развитие: Учебное пособие. Москва. 2000. 416 с.
9. Моисеев Н. Н. Думая о будущем, или Напоминание моим ученикам о необходимости единства действий, чтобы выжить. *Экология и жизнь*. 2002. № 1. С. 4–6.
10. Азизов А. А., Акиншина Н. Г. Образование в интересах устойчивого развития: Учебно-методическое пособие. 2009. Ташкент. 142 с.
11. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию, Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3-14 июня 1992 года // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_455 (дата звернення 10.02.2018 р).
12. Beder Sh. *Environmental Principles and Policies: An Interdisciplinary Introduction*. Sydney. 2006. 336 p.

**GUIDELINES OF THE IMPLEMENTATION OF EDUCATION
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION:
THE CORE AND PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

I. Koreneva

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Kyiv-Moskovskaya, Street 24, Hlukhiv, Sumy region. Ukraine. 41400. E-mail: i.koreneva74@gmail.com

Purpose. To reveal the peculiarities of the concept of "sustainable development" according to author's dynamic model and to cover the principles of sustainable development, which are important with regard to developing a methodical system for the training of future teachers. **Methodology.** The research uses a number of theoretical methods, including comparative-historical analysis of the chosen scientific problem, interpretation, modeling, by usage of which the features of the concept of "sustainable development" were identified. **Results.** The dynamic model of the notion was developed. The main principles of sustainable development, which are important in the process of training of future teachers were reflected. Under sustainable development the researcher implies the process of transition of society to a new qualitative state, which ensures the sustainability. The article presents author's dynamic model of the concept of "sustainable development" in the form of a constantly rotating jig. In addition, the analysis and interpretation of the main principles of sustainable development have been conducted with regard to the peculiarities of the educational process of training teachers for education in the interests of sustainable development in the higher education system. **Originality.** For the first time, a dynamic model of the concept of "sustainable development" was developed. The main principles of sustainable development in the educational process of the higher pedagogical school have been further developed. **Practical value.** The presented dynamic model of the concept of "sustainable development" will help visualize its essence and promote better understanding among future teachers. **Conclusion.** Education for sustainable development (ESD) currently becomes the feature of the education itself. Therefore, for the understanding and implementation of the ESD into school system practice, the concept of "sustainable development" becomes more important for future teachers.

Key words: education for sustainable development, dynamic model of the concept of "sustainable development", principles of sustainable development, training of pedagogical workforce.

REFERENCES

- Vatchenko, O. B. (2011), "The emergence and analysis of the concept of "sustainable development", *Bulletin of the Dnipropetrovsk State Finance Academy: Economic Sciences* ["Vynykennia ta analiz poniattia «stalyy rozvytok»", *Visnyk Dnipropetrovskoi derzhavnoi finansovoi akademii: Ekonomichni nauk*], no.1, pp.64-68.
- Boholiubov, V. M. (2013), Sustainable development of society: socio-environmental aspects of the formation of professional competence of masters of ecology: Monograph [*Stalyi rozvytok suspilstva: sotsialno-ekolohichni aspekty formuvannya profesiinoi kompetentnosti mahistriv-ekolohiv: Monohrafiia*], Hrin D.S., Kherson, 324 p.
- Skyba, Y. A. (2013), *Formation of managerial competences of future ecologists on the principles of balanced development: theory and practice: monograph*. [Formuvannya upravlinskykh kompetentsii maibutnikh ekolohiv na zasadakh zbalansovanoho rozvytku: teoriia ta praktyka: monohrafiia], NPU imeni M. P. Drahomanova, Kiev, 440 p.
- Melnyk, L. H. (2003), *Fundamentals of Sustainable Development: (monograph)* [*Fundamentalnye osnovy usoichyvoho rozvytyia: (monohrafiia)*]. Unversytetskaia knyha, Sumy, 288 p.
- Jacobus, A. Du Pisani (2006), "Sustainable development – historical roots of the concept", *Environmental Sciences*, iss.3:2, pp. 83-96.
- Danylyshyn, B. M., Dorohuntsov, S. I., Mishchenko, V. S., Koval, V.Ia., Novotorov, O. S., Palamarchuk, M. M. (1999), *Natural Resource Potential for Sustainable Development of Ukraine* [*Pryrodno-resursnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy*], RVPS Ukrainy, Kiev, 716 p.
- Karpan, I. S. (2012), Education for Sustainable Development: Conceptual Foundations and Implementation Experience [Osvita dlia staloho rozvytku: kontseptualni zasady ta dosvid uprovadzhennia : dis. ... kand.filos.nauk]. Ph.D. thesis. Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Dnipropetrovsk, 183 p.
- Danylov-Danylian, Y. V., Losev, K. S. (2000), *Environmental challenge and sustainable development: A manual* [*Ekolohycheskyi vyzov y ustoiichyvoe razvytye: Uchebnoe posobyie*]. Prohress-Traditsiia, Moscow, 416 p.
- Moyseev, N. N. (2002), "Thinking about the future, or Reminding my disciples of the need for unity of action to survive ", *Ecology and Life* ["Dumaia o budushchem, yly Napomynanye moyym uchenyam o neobkhdymosty edynstva deistvyi, chtoby vyzhyt", *Ekolohyia y zhyzn*], no 1, pp.4–6.
- Azizov, A. A. (2009), Education for Sustainable Development: Teaching and Methodological Manual [*Obrazovanye v ynteresakh ustoiichyvoho razvytyia: Uchebno-metodycheskoe posobyie*], UNESCO, Tashkent, 142 p.
- Rio Declaration on Environment and Development adopted by the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992 (1992), available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_455 (accessed February 10, 2018).
- Beder, Sh. (2006), *Environmental Principles and Policies: An Interdisciplinary Introduction*. New South Books, Sydney. 336 p.

Стаття надійшла 30.01.2018.